

KAUSALITETS- OG INNVIRKNINGSKRAV

Kandidatnr: 266

Veileder: Prof.dr.juris Viggo Hagstrøm

Leveringsfrist: 25.11.2004

Til sammen 9.964 ord

06.12.2004

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	PRESENTASJON AV EMNET – PROBLEMSTILLINGER	1
1.2	AVHANDLINGENS OPPBYGNING	1
1.3	AVGRENSINGER	2
1.4	RETTSKILDER	2
<u>2</u>	<u>PRINSIPPENE OM OPPLYSNINGSPLIKT</u>	<u>4</u>
2.1	AVTALELOVEN § 33	4
2.2	KONTRAKTRETTLIGE LOVBESTEMMELSER OM OPPLYSNINGSPLIKT	4
2.3	OPPLYSNINGSPLIKT MED UTGANGSPUNKT I AVTALELOVEN § 33 – SAMMENFALLENDE MED OPPLYSNINGSPLIKT ETTER KONTRAKTRETTLIGE LOVBESTEMMELSER?	5
2.3.1	VILKÅR	5
2.3.2	RETTSVIRKNINGER	7
2.3.3	KONSUMPSJON	9
2.3.4	SAMMENFATNING	11
<u>3</u>	<u>KAUSALITETSKRAV</u>	<u>13</u>
3.1	AVTALELOVEN § 33	13
3.1.1	KAUSALITETSKRAVETS GRUNNLAG	13
3.1.2	KAUSALITETSKRAVETS SELVSTENDIGE BETYDNING	14
3.2	KONTRAKTRETTLIGE LOVBESTEMMELSER OM OPPLYSNINGSPLIKT	16
3.2.1	FORELIGGER ET KRAV OM KAUSALITET?	16
3.3	GENERELL ELLER KONKRET TILNÆRMING TIL KAUSALITETSPØRSMÅLET	17
3.4	KAUSALITETSKRAVETS INNHOLD	19
<u>4</u>	<u>INNVIRKNINGSKRAVET ETTER KONTRAKTRETTLIGE LOVBESTEMMELSER OM OPPLYSNINGSRISIKO</u>	<u>21</u>
4.1	BAKGRUNN	21
4.2	DET NÆRMERE INNHOLD AV INNVIRKNINGSKRAVET	24
4.2.1	PROBLEMSTILLING	24
4.2.2	BEVISREGELN – ”KAN ANTAS”	24

4.2.3	MATERIELLE VILKÅR – ”INNVIRKET”	26
5	<u>KONKLUSJON</u>	33
6	<u>LITTERATURLISTE</u>	34

1 INNLEDNING

1.1 Presentasjon av emnet – problemstillinger

Etter nyere kontraktrettslig lovgivning om opplysningsplikt, oppstilles et vilkår om at de tilbakeholdte opplysninger ”kan antas å ha innvirket” på avtalen. Det var tidligere antatt at læren om opplysningsplikt oppstilte er kausalitetskrav. Den første hovedproblemstilling for denne avhandling er hvorvidt kausalitetskravet, tatt i betraktning nyere kontraktrettslig lovgivning, fortsatt gjør seg gjeldende. I denne sammenheng å se hen til prinsippene om opplysningsplikt slik disse er utformet med utgangspunkt i ugyldighetsbestemmelsen i lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer (avtaleloven) av 31. mai 1918 nr. 4 - § 33.

Vilkåret ”kan antas å ha innvirket” fremgår også etter kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsrisiko. Den andre hovedproblemstilling er hvordan dette vilkår skal forstås i denne sammenheng.

1.2 Avhandlingens oppbygning

I den videre framstilling vil jeg for det første redegjøre for sammenhengen som foreligger mellom ugyldighetsbestemmelsen i avtaleloven § 33 og kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt (pkt 2). Deretter vil jeg gå nærmere inn på kausalitetskravet som oppstilles i tilknytning til avtaleloven § 33. Med denne bakgrunn vil jeg ta stilling til hvorvidt det fortsatt må hevdes å foreligge et kausalitetskrav etter kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt, og om dette er sammenfallende med kausalitetskravet etter avtaleloven § 33. Jeg vil deretter gi en nærmere vurdering av

hva et kausalitetskrav innebærer, samt hvordan kausalitetsspørsmålet bør tilnærmes (pkt 3).

Hva angår innvirkningskravet i tilknytning til kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsrisiko, vil dette behandles i pkt. 4. Her vil jeg først gi en kort redegjørelse for framveksten av regler om opplysningsrisiko, for deretter å vurdere innvirkningskravets innhold.

1.3 Avgrensinger

Reglene om opplysningsplikt- og risiko fremstår som et alminnelig obligasjonsrettslig prinsipp utenfor de lovregulerte områder. Jeg har imidlertid valgt å begrense denne avhandling til å behandle det lovregulerte området

1.4 Rettskilder

Hva angår rettskildebruken i denne avhandling, ønsker jeg for det første å bemerke at vurderingene i tilknytning til hvorvidt det fortsatt foreligger et kausalitetskrav etter kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt, hovedsakelig foretas etter en analogisk anvendelse av prinsippene som fremgår etter avtaleloven § 33. Dette har sammenheng med at ordlyden til de kontraktrettslige lovbestemmelser er tvetydig. Videre har verken forarbeider eller rettspraksis tatt uttrykkelig stilling til det nærmere innhold av dette krav. Utover dette har teorien kun behandlet problemstillingen i begrenset grad. Tatt i betraktning den nære sammenheng som foreligger mellom kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt og avtaleloven § 33, tilsier dette etter min oppfatning at avtaleloven § 33 kan og bør ha sentral betydning ved avgjørelsen av hvorvidt det foreligger et kausalitetskrav etter kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt.

Utover dette bemerkes at kausalitetskravet gir anvisning på en vurdering av hvorvidt det foreligger årsakssammenheng. I denne sammenheng vil den tradisjonelle lære om årsakssammenheng være retningsgivende for forståelsen av det kontraktrettslige kausalitetskrav.

Det skal også bemerkes at lovbestemmelsene om opplysningsrisiko, har et annet innhold enn bestemmelsene om opplysningsplikt. Slike bestemmelser er et for så vidt nytt fenomen i norsk rett. Vurderinger i tilknytning til innvirkningskravet etter reglene om opplysningsrisiko, må således i utgangspunktet foretas uavhengig av de betraktninger som gjør seg gjeldene hva angår prinsippene om opplysningsplikt.

Endelig fremheves at til tross for forskjellene som foreligger mellom reglene om opplysningsplikt- og risiko, har formuleringen ”kan antas å ha innvirket” i stor grad blitt underlagt en felles behandling i rettskildene. Rettskildene tar, etter min oppfatning, ikke tilstrekkelig i betraktning at forskjellene kan tilsi at det må oppstilles ulike krav. Jeg nevner også at rettskildene generelt trekker i ulike retninger hva angår forståelsen av formuleringen ”kan antas å ha innvirket”.

2 PRINSIPPENE OM OPPLYSNINGSPLIKT

2.1 Avtaleloven § 33

Bestemmelsen i avtaleloven § 33 var et resultat av norsk, dansk og svensk samarbeid. Likevel slik at bestemmelsen har fått størst betydning etter norsk rett.

Formålet med avtaleloven § 33 var å tilføre en elastisk bestemmelse som kunne domstolsutvikles i takt med samfunnets behov. De øvrige bestemmelser om ugyldighet syntes for snevre hva gjaldt å imøtekomme samfunnets utvikling. Med denne bakgrunn ble det innført en generalklausul. Denne kunne fange opp tilfeller som i utgangspunktet ikke var omfattet av de øvrige ugyldighetsregler.

Avtaleloven § 33 var gjenstand for utbredt debatt, og møtte sterk kritikk fra mange hold. Fredrik Stang uttaler om bestemmelsen som følger: ”Avtalelovens regel har blit til efter strid, og der er uenighet om, hvilken betydning man skal tilægge den. Efter min mening stadfæster den princippet om synbar viljesmangel som ugyldighetsgrunn og gir derved hjemmel for en saa vidt omspænende regel, at en række enkeltstaaende ugyldighetsregler vor rett kjender, og som delvis er uttrykkelig stadfæstet gjennom avtaleloven, i virkeligheten gaar op i den eller bare faar en periferisk betydning ved siden av den”¹

Den mest sentrale type omstendighet som kan føre til ugyldighet etter avtaleloven § 33 er at det foreligger villfarelse hos løftegiver. Dette med den følge at vurderingen av om tilfellet omfattes av avtaleloven § 33, ofte er et spørsmål om opplysningsplikt for løftemottager. Det er i denne sammenheng bestemmelsen i det videre vil bli behandlet.

2.2 Kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt

¹ Stang: TfR 1930 side 51

Bestemmelser om opplysningsplikt er oppstilt i lov om kjøp av 13. mai 1988 nr. 27 (kjøpsloven) § 19, lov om avhending av fast eighet av 3. juli 1992 nr. 93 (avhendingsloven) § 3-7, lov om håndverkertjenester m.m for forbrukere av 16. juni 1989 nr. 63 (håndverkertjenesteloven) § 19, lov om avtaler med forbruker om oppføring av ny bustad m.m av 13. juni 1997 nr. 43 (bustadoppføringslova) § 27, lov om husleieavtaler av 26. mars 1999 nr. 17 (husleieloven) § 2-4 og lov om forbrukerkjøp av 21. juni 2002 nr 34 (forbrukerkjøpsloven).

For ordens skyld nevnes at kjøpsloven § 19 i utgangspunktet oppstiller en regel om at misligholdt opplysningsplikt slår igjennom overfor selgers forbehold. Dette må imidlertid enn mer konstituere mangel i vanlige kjøp.² Hva angår øvrige kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt, er disse ikke knyttet til realdebitors forbehold.

2.3 Opplysningsplikt med utgangspunkt i avtaleloven § 33 – sammenfallende med opplysningsplikt etter kontraktrettslige lovbestemmelser?

2.3.1 Vilkår

Utgangspunktet etter norsk rett er at hver av partene har risikoen for sine egne forventninger og forutsetninger. Opplysningsplikten inntreder derfor kun der det ville være uredelig for den annen part å forholde seg taus.

Det oppstilles således en redelighetsstandard. Hvorvidt grensen for redelighet er overtrådt må vurderes i lys av vilkårene som er oppstilt i avtaleretten på grunnlag av avtaleloven § 33 og alminnelige lojalitetskrav. Den samme redelighetsstandard må legges til grunn på det kontraktrettslige området.³ Selv om vilkårene etter kontraktrettslig lovgivning har en annen utforming, gis likevel uttrykk for den samme redelighetsstandard.

Overtredelse av løftemottagers opplysningsplikt foreligger etter avtaleloven § 33 dersom tre vilkår er oppfylt. For det første må det når løftemottageren får kunnskap om

² Se Hagstrøm side 135

løftet foreligge ”omstendigheter”. For det annet må løftemottageren ”antages å ha kjent til” de aktuelle omstendigheter. Endelig oppstilles et vilkår om det på bakgrunn av ovennevnte må stride mot ”redelighet og god tro” dersom løftet gjøres gjeldende.

Misligholdt opplysningsplikt etter kontraktrettslige lovbestemmelser foreligger der realdebitors tilbakehold av opplysninger dreier seg om forhold vedrørende ytelsen.⁴ Videre må den annen part ha hatt grunn til å regne med å få opplysningene. Endelig oppstiller ordlyden et krav om at de tilbakeholdte opplysninger ”kan antas å ha innvirket” på avtalen.

I forhold til vilkåret etter avtaleloven § 33 om at løftemottageren ”maa antages å ha kjent til” de aktuelle omstendigheter, foreligger etter kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt et vilkår om at realdebitor ”kjente eller måtte kjenne til” de aktuelle forhold. Vilrårene gir anvisning på et skyldkrav. Etter avtaleloven § 33 er det, til tross for ordlyden, tilstrekkelig at løftemottageren burde kjent til omstendighetene.⁵ Dette gir anvisning på en alminnelig uaktsomhetsvurdering. Hva angår kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt, trekkes grensen ved grov uaktsomhet.

Hva gjelder rekkevidden av løftemottagers/realdebitors opplysningsplikt, beror denne på en sammensatt vurdering. Hvilke opplysninger løftegiver/kreditor kan regne med å få, avhenger blant annet av partenes sakkunnskap og stilling. Har man å gjøre med likeverdige parter, vil terskelen ligge høyere enn om det er store ulikheter i partenes økonomiske, kunnskapsmessige og profesjonelle stilling. Mellom likevektige parter må det således forventes at den enkelte i større grad kan ta vare på sine egne interesser.

Et annet moment er hvor nært opplysningen en knyttet til selve ytelsen.

³ Det kan hevdes at redelighetskravet ikke innebærer mer enn at kreditor har krav på å få den informasjon han hadde grunn til å regne med å få, jfr Hagstrøm side 142

⁴ Hva angår kjøpsloven § 19 og håndverkertjenesteloven § 19 er kravet ”vesentlige forhold”. Men i dette ligger neppe noe mer enn at kreditor ”kunne regne med å få” de aktuelle opplysninger.

⁵ Selv om ordlyden gir anvisning på et forsettskrav, la rettspraksis tidlig til grunn at avtaleloven § 33 også omfattet tilfeller der løftemottageren uaktsomt hadde gitt løftegiveren feilaktige opplysninger, som var av betydning for dennes løfte. Se for eksempel Rt. 1935 s. 1079. Tilsvarende ble tidlig hevdet i teorien. Fredrik Stang uttaler i ”Innledning til formueretten” på side 595: ”Like med at mottageren av erklæringen må antas å ha kjent forholdet må man imidlertid stille det tilfelle at han burde kjent det. Det er med andre

Løftegiver/kreditor kan regne med å få relevant og betydningsfull informasjon om egenskaper ved selve kontraktsytelsen.

Det foreligger ytterligere skjønnsmomenter. Jeg nøyer meg imidlertid med å fremheve at den sentrale begrunnelse for opplysningsplikt, er at løftegiver/kreditor selv skal få muligheten til å ta stilling til de forhold opplysningene foranlediger.

Selv om vilkårene etter regelsettene har ulik utforming, er den sentrale vurdering hvorvidt det strider mot redelighet dersom opplysninger ikke er gitt. Dette redelighetskriterium skal utvikles i samsvar med samfunnets generelle utvikling. Det skal verken foretas en strengere eller mildere vurdering enn den norm som foreligger generelt. Vurderingen er hvilke forhold som etter nåtidens målestokk anses å stride mot redelighet. Som Stang uttalte i tilknytning til avtaleloven § 33⁶: ”Anvendes en altfor mild maalestok, kan hele paragrafen betragtes som uskrevet. Hvis omvendt en altfor streng maalestok anvendes, eller hvis regelen bringes i anvendelse uten føling med det praktiske forretningslivs sedvaner og behov, kan store ulemper oppstå.”

Endelig oppstilles etter bestemmelsen i avtaleloven § 33 et krav om at de aktuelle omstendigheter må ha vært av kausal betydning for løftegivers avgivelse av løftet. Dette vilkår fremgår ikke uttrykkelig av ordlyden. Innholdet og betydningen av dette vilkår behandles under pkt. 3.

2.3.2 Rettsvirkninger

Rettsvirkningene etter avtaleloven § 33 og kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt er formelt sett forskjellige. Problemstillingen er hvilken betydning dette må tillegges i forhold til spørsmålet om det foreligger sammenfall mellom regelsettene.

ord en aktsomhetsplikt, en undersøkelsesplikt, som innenfor visse grenser er pålagt mottageren av erklæringen: han skal ikke kunne forbedre sin stilling ved å lukke øine og ører”.

⁶ Stang: TfR 1930 side 81

Til tross for at rettsvirkningene etter regelsettene formelt sett er forskjellige, kan det likevel i realiteten bli betydelig fellestrekk, særlig dersom kreditor har hevingsrett.⁷ Etter ugyldighetsbestemmelsene, med unntak av avtaleloven § 36, blir følgen av ugyldighet at avtalen faller bort i sin helhet. I praksis er således virkningene av ugyldighet langt på vei sammenfallende med virkningene av heving etter misligholdsreglene.

Derimot blir situasjonen en annen for de tilfeller som etter misligholdsreglene ikke gir hevingsadgang, men gir kreditor rett til å gjøre øvrige sanksjoner gjeldende. Etter misligholdsreglene foreligger et sanksjonssystem. Hvilken sanksjon som kan gjøres gjeldende, avhenger av det aktuelle mislighold. For det tilfellet at man legger samme standard til grunn, ser man at selv om forholdene som gjør seg gjeldende ikke er tilstrekkelig til å konstatere hevingsrett, vil forholdene etter omstendighetene kunne føre til at avtalen kjennes ugyldig - med tilsvarende samme utfall som heving.⁸

Selv om kravet for å konstatere brudd på opplysningsplikt etter kontraktsrettslige lovbestemmelser er strengt, kan det ikke hevdes at dette uten videre tilsier hevingsrett i medhold av vesentlig kontraktsbrudd. Det vil således være rom for situasjoner hvor opplysningsplikten anses overtrådt, men hvor dette ikke oppfyller kravet til vesentlig kontraktsbrudd

Vilkåret for hevning er at det foreligger vesentlig kontraktsbrudd.⁹ Hvorvidt det foreligger vesentlig kontraktsbrudd, beror på en sammensatt helhetsvurdering hvor teori og praksis har oppstilt skjønnsmomenter.¹⁰ Denne vurderingen vil både ha et annet innhold og er av en annen karakter, enn vurderingen av hvorvidt det foreligger misligholdt opplysningsplikt.

Ettersom kjøpsloven § 19 og håndverkertjenesteloven § 19, i motsetning til de øvrige kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt, oppstiller et krav om at de

⁷ Se Hagstrøm side 136

⁸ Illustrerende er dommen inntatt i NJA 1938 side 318. Krav om heving førte ikke frem. Det forelå ikke vesentlig kontraktsbrudd. Dersom det hadde vært anført ugyldighet etter avtaleloven, ville dette etter omstendighetene ført fram.

⁹ Jfr kjøpsloven 39, håndverkertjenesteloven § 26, husleieloven 2-12 og 9-9, avhendingslova § 4-13 og bustadoppføringslova § 20

tilbakeholdte opplysninger må gjelde "vesentlige forhold", er problemstillingen om dette gir anvisning på en strengere vurdering. Dette med den følge at kjøpsloven § 19 og håndverkertjenesteloven § 19 vil ligge nærmere vilkåret om vesentlig kontraktsbrudd enn de øvrige kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt. I forarbeidene til forbrukerkjøpsloven uttales: "Etter departementets oppfatning ligger det en tilstrekkelig avgrensning i at kjøperen må ha hatt grunn til å regne med å få vedkommende opplysning(...)." ¹¹ Dette tyder på at vesentlighetskravet ikke gir anvisning på en strengere opplysningsplikt enn den som foreligger etter de øvrige kontraktrettslige lovbestemmelser.

I teorien foreligger videre den oppfatning at det i vesentlighetskravet ikke ligger noe annet enn det som allerede følger av kausalitetskravet ¹². Etter denne oppfatning vil den primære begrensning ligge i kausalitetskravet. Dette på bekostning av at vesentlighetskravet mister deler av sin selvstendige betydning.

Samlet innebærer dette at misligholdt opplysningsplikt etter kjøpsloven § 19 og håndverkertjenesteloven § 19 ikke ligger nærmere vilkåret om vesentlig kontraktsbrudd enn de øvrige kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt

Med bakgrunn i at kravet for å konstatere overtredelse av opplysningsplikten etter kontraktrettslige lovbestemmelser er så vidt strengt, vil jeg hevde at ovennevnte situasjon kun vil gjelde unntaksvis. Etter min oppfatning innebærer dette at rettsvirkningene er tilstrekkelig likeartede til at det foreligger sammenfall mellom regelsettene på dette punkt.

2.3.3 Konsumpsjon

Etter tidligere lære ble det antatt at det forelå et konsumpsjonsprinsipp. Innholdet av dette var at misligholdsreglene konsumerte eventuelle ugyldighetsinnsigelser qua *lex specialis*. Bakgrunnen for prinsippet var blant annet oppfatningen om at opplysningsplikten etter reglene om mislighold og ugyldighet ble ansett å være sammenfallende.

¹⁰ Se i denne sammenheng Rt. 1998 side 1510 (Ekte hussopp) og Rt. 1999 side 408 (Garasjedommen)

¹¹ Ot.prp.nr. 44 (2001-2002) side 92

¹² Jfr Hov: Avtalebrudd og partsskifte side 76-77

Ut fra oppfatningen om at reglene om mislighold og ugyldighet var anvendelige på samme faktum, oppstod den situasjon at de absolutte og relative reklamasjonsfristene i kontraktrettslovgivningen var uten virkning. Det var dette forhold som utgjorde den rettspolitiske begrunnelse for konsumpsjonslæren.

Ugyldighetsinnsigelser var ikke underlagt særlige reklamasjonsregler. Konsekvensen av dette var at kreditor ved fristoversittelse kunne komme utenom fristreglene ved å anføre ugyldighet med grunnlag i avtaleloven § 33.

Ved kjøpsloven 1988 § 33 gjøres nå et unntak fra reklamasjonsreglene i de tilfeller selgeren har opptrådt i strid med redelighet og god tro. Vurderingen av ”redelighet og god tro” som oppstilles etter denne bestemmelse, må hevdes å være sammenfallende med den vurdering som foretas med grunnlag i avtaleloven § 33. Behovet for et konsumpsjonsprinsipp ut fra hensynet til reklamasjonsregler, gjør seg således ikke lenger gjeldende.

Imidlertid viser jeg til at UNIDROIT Principles art 3.7 opprettholder et konsumpsjonsprinsipp. Her fremgår: ”A party is not entitled to avoid the contract on the ground of mistake if the circumstances on which that party relies afford, or could have afforded, a remedy for non-performance”. Overføringsverdien til norsk rett kan imidlertid være begrenset. Dette har sammenheng med at kommentaren til artikkelen synes å indikere at løsningsvalget skyldes en overordnet målsetting om å bevare kontrakten i et internasjonalt forhold, jfr prinsippet favor contractus.¹³

I teorien foreligger innvendinger mot et konsumpsjonsprinsipp. Sæbø uttaler: ”Forestillingen om at kjøpsrettslige misligholdsregler konsumerer avtalerettslige regler om ugyldighet og avtalerevisjon qua lex specialis, har etter min oppfatning lite for seg. Regelsettene må i hovedsak anses å regulere prinsipielt forskjellige forhold. Mens de avtalerettslige reglene vedrører spørsmålet om løftegiver har inngått en bindende avtale,

¹³ Se Hagstrøm side 137

regulerer de kjøpsrettslige misligholdsreglene forholdet mellom partene i henhold til bindende avtaler.”¹⁴

Jeg vil imidlertid ikke gå nærmere inn på debatten knyttet til hvorvidt det eksisterer et konsumpsjonsprinsipp. I forhold til uttalelsen ovenfor skal likevel sies at selv om regelsettene kan hevdes å regulere prinsipielt forskjellige forhold, kan dette ikke uten videre få den følge at det er unødvendig med en samstemming av regelsettene. Til tross for prinsipielle forskjeller, foreligger betydelige praktiske likheter. Vilåårene for å konstatere brudd på opplysningsplikt, har til tross for ulik utforming, betydelige likhetstrekk. Når det i tillegg foreligger betydelige likheter hva angår rettsvirkninger etter regelsettene, er det ikke tilstrekkelig å basere et resultat på prinsipielle utgangspunkter.

I forhold til denne avhandling er det sentrale at det i alle tilfeller har eksistert et konsumpsjonsprinsipp. Dette prinsipp indikerer, om ikke mer, at regelsettene kan anses å være sammenfallende.

2.3.4 Sammenfatning

Etter min oppfatning må prinsippene om opplysningsplikt anses å være sammenfallende. Det være seg slik de er utformet med utgangspunkt i avtaleloven § 33, eller kontraktrettslige lovbestemmelser. Denne oppfatning finner støtte i teorien. Hagstrøm uttaler: ”Det må antas at prinsippene om opplysningsplikt, slik disse er utformet med utgangspunkt i ugyldighetsregelen i avtaleloven § 33, er sammenfallende med prinsippene om opplysningsplikt som konstituerer mislighold, fordi det dreier seg om samme forhold: Etter avtaleloven § 33 kan ikke kreditor gjøre rett etter løftet gjeldende fordi det ville stride med redelighet når informasjon er holdt tilbake; etter læren om opplysningsplikt må realdebitor finne seg i at kreditors forventninger bestemmer forpliktelsens innhold, fordi han ikke har avverget forventningssvikten ved å gi opplysninger han etter en redelighetsvurdering skulle ha gitt”¹⁵

¹⁴ Sæbø: side 301

¹⁵ Hagstrøm: side 136

Hva angår vilkårene for å konstatere overtredelse av opplysningsplikten etter kontraktrettslige lovbestemmelser, tilsvarer disse i tilstrekkelig grad vilkårene som fremgår av avtaleloven § 33 til at sammenfall foreligger.

Den eventuelle formelle forskjellen hva gjelder rettsvirkninger etter regelsettene, kan ikke tillegges den betydning at det ikke foreligger sammenfall. Det foreligger betydelige praktiske likheter. Denne likhet må tillegges større vekt enn formelle forskjeller.

Konsumpsjonslæren indikerer videre at regelsettene historisk har vært ansett å være sammenfallende.

Det er videre neppe hensiktsmessig å operere med ulike redelighetsstandarder, og det er heller ikke holdepunkter i praksis for at man skal gjøre det.¹⁶

¹⁶ Jfr Hagstrøm side 136 petit. Se også Haaskjold side 260 hvor det uttales: ”Det er imidlertid antatt at vurderingene i forhold til misligholdt opplysningsplikt som ugyldighetsgrunn er de samme som i forhold til spørsmålet om kontraktsmessighet. Begrunnelsen for dette bygger på den reelle betraktningen at det ikke er formålstjenslig å legge til grunn ulike redelighetsstandarder. Det er heller ingen særlige hensyn som tilsier at vurderingen bør være forskjellig i de to tilfellene.”

3 KAUSALITETSKRAV

3.1 Avtaleloven § 33

3.1.1 Kausalitetskravets grunnlag

Et krav om kausalitet fremgår ikke uttrykkelig etter avtaleloven § 33. Det er likevel sikker rett at det eksisterer et slikt vilkår. Dette kan hevdes å fremgå allerede av motivene¹⁷.

I dommen innatt i Rt. 1995 side 1460 vurderer Høyesterett partenes opplysningsplikt etter avtaleloven § 33 og ulovfestede regler om aktsomhet og lojalitet i kontraktsforhold. Høyesterett uttaler på side 1469: ”Ved bedømmelsen av om Haughom har overholdt sin opplysningsplikt, må det tas stilling til om kunnskap om patentsøknaden ville hatt betydning for om salget av aksjene i Temco Engineering ville blitt inngått eller inngått på andre vilkår”. Uttalelsen kan tas til inntekt for at det gjelder et kausalitetskrav etter avtaleloven § 33.

Videre uttales i dommen inntatt i Rt. 1984 side 28 på side 33 som følger: ”På samme måte som herredsretten og lagmannsretten legger jeg til grunn at Kristoffersen ble feilinformert og villedet av Ludvigsen om forhold som måtte være av vesentlig betydning for hans vurdering av om han ville påta seg kausjonsansvar for Varesenterets kassekreditt. (...) Jeg finner det dog ikke tvilsomt at Kristoffersen ikke ville undertegnet noen kausjonserklæring dersom han hadde hatt kjennskap til de faktiske forhold.”

Av Høyesteretts uttalelse kan utledes et krav om at villfarelsen må være av kausal betydning for løftegiveren.¹⁸

¹⁷ Motivene side 74, hvor det fremholdes at utvidelsen i forhold til blant annet avtaleloven § 30 (utkastets § 31) tar sikte på å omfatte tilfeller hvor løftemottager ”benytter sig av den andens uvidenhed, i det han kan se at erklæringen skyldes mangel paa kjendskap til visse omstændigheder som han er vidende om”

¹⁸ Jfr også Rt. 1928 side 429 og Rt. 1930 side 737

Videre fremgår av teorien at det oppstilles et kausalitetskrav: ”Selv om loven ikke uttaler det direkte, er det likevel et krav om at de aktuelle omstendighetene må ha virket motiverende for løftegiverens løfte: Ville løftegiveren ha avgitt sitt løfte selv om han kjente til det aktuelle forhold, kan han ikke påberope seg § 33.”¹⁹

3.1.2 Kausalitetskravets selvstendige betydning

Det er tvilsomt hvilken praktisk betydning som skal tillegges kausalitetskravet. Dette tatt i betraktning bestemmelsens gjerningsbeskrivelse. På den ene side kan det hevdes at hvorvidt omstendighetene har virket kausale på løftegiveren, må vurderes forut for den aktuelle redelighetsvurdering. Dette med den bakgrunn at det i begrepet ”omstendigheter” implisitt ligger en forutsetning om at de har virket kausale.

På den annen side kan hevdes at kausalitetskravet vil utgjøre et element i vurderingen av om det ville stride mot ”redelighet og god tro” dersom løftet ble gjort gjeldende.

Etter førstnevnte standpunkt vil kausalitetskravet innebære at det er nødvendig å vurdere hvilken betydning omstendighetene har hatt for løftegiveren forut for den aktuelle redelighetsvurdering. For at omstendighetene overhodet skal kunne komme i betraktning, oppstilles således et krav om at de har virket kausale.

Dette standpunkt kan indikere at med mindre omstendighetene er kausale, vil det ikke stride mot redelighet dersom løftet gjøres gjeldende. For det tilfellet at omstendigheten ikke har vært kausal, vil det således i praksis ikke være nødvendig med en vurdering av ”redelighet og god tro”.

Videre oppstilles som et vilkår etter avtl § 33, at omstendighetene var noe løftemottageren ”maa antages å ha kjent til”. For det tilfellet at kausalitetskravet ikke underlegges en selvstendig vurdering i tilknytning til begrepet ”omstendigheter”, foreligger heller intet vilkår om at omstendighetenes betydning var synbar for løftemottageren. Dette forhold gjør det nødvendig av å underlegge kausalitetskravet en selvstendig bedømming i tilknytning til begrepet ”omstendigheter”.

¹⁹ Woxholt: side 326

Imidlertid kan det hevdes at kravet til løftemottagerens kjennskap til de aktuelle omstendigheter, og at disse var motiverende for løftegiveren, ligger innbakt i redelighetsvurderingen. Indirekte gir dette anvisning på at omstendighetenes kausalitet, kan bedømmes under redelighetskriteriet. Hov uttaler i denne retning: ”At adressaten må ha kjennskap til de omstendigheter som var av betydning for løftegiverens løfte, og dessuten til at disse omstendighetene var motiverende for løftegiveren, ligger som nevnt etter mitt skjønn innbakt i uredelighetskravet.”²⁰

For å ta stilling til det annet standpunkt – en selvstendig vurdering er ikke nødvendig – må dette vurderes i lys av redelighetskravet. Nærmere bestemt en vurdering av om redelighetskriteriet er egnet til også å omfatte kausalitetskravet.

Begrepet ”redelighet og god tro” oppstiller et redelighetskriterium. Dette gir uttrykk for en rettslig standard som åpner for et rettslig skjønn. Avtaleloven § 33 er den eneste ugyldighetsbestemmelse som inneholder et redelighetskrav. Om bakgrunnen for dette hevdet Stang at det etter de øvrige ugyldighetsbestemmelser allerede var klart at forholdet ville stride mot redelighet og god tro.²¹

Omstendighetens art og omfang vil ha sentral betydning ved vurderingen av hvorvidt det ville stride mot redelighet og god tro dersom løftet ble gjort gjeldende. Dette vil i stor grad også gi svar på omstendighetenes betydning for løftegiveren. Ut fra dette perspektiv kan redelighetsvurderingen hevdes å kunne omfatte vurderingen av kausalitet.

Dersom det konkluderes med at grensen for redelighet er overtrådt, vil det i forlengelsen av dette formodentlig være slik at omstendigheten er av et slikt omfang at den har virket kausal for løftegiveren. Det kan vanskelig tenkes situasjoner hvor en avtale blir erklært ugyldig med grunnlag i avtaleloven § 33, hvor ikke omstendighetene var av kausal betydning for løftegiveren.

Kausalitetskravet må forstås som en reservasjon. Kravet innsnevrer området for hvilke omstendigheter som kan påberopes, til kun å gjelde de som har vært av kausal

²⁰ Hov: Ugyldighet og tolkning side 269

betydning for løftegiveren. Redelighetskriteriet vil innkalkulere denne reservasjon. Etter min oppfatning vil det ikke stride mot redelighet dersom en omstendighet ikke er kausal for løftegiveren.

Imidlertid er det slik at redelighetsvurderingen etter avtaleloven § 33 primært bygger på generelle kriterier. Dette har sammenheng med at loven ikke krever at løftemottager har vist uredelig forhold. Den nøyer seg med det hypotetiske at det ville være mot redelighet om han reiste noe krav etter utsagnet.²² Kausalitetskravet er det eneste vilkår som tar utgangspunkt i forhold på løftegivers side. Ut fra dette aspekt vil kausalitetskravet kunne tjene som en sikkerhetsventil. Med mindre omstendighetene var kausale, kan løftegiveren heller ikke påberope avtl § 33.

Med bakgrunn i ovennevnte betraktninger, må etter min oppfatning kausalitet underlegges en selvstendig vurdering i tilknytning til vurderingen av om det foreligger ”omstendigheter”.

3.2 Kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt

3.2.1 Foreligger et krav om kausalitet?

Av kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt, fremgår et vilkår formulert som ”kan antas å ha innvirket på kjøpet”, jfr feks kjøpsloven § 19 eller ”gå ut frå at har verka inn på avtala”, jfr feks avhendingslova § 3-7.

Etter bestemmelsenes ordlyd, oppstilles et krav om innvirkning. Begrepet ”innvirket” kan tillegges flere forståelser. Problemstillingen er således om det etter kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt, må oppstilles et annet krav enn det som fremgår etter avtaleloven § 33.

Etter min oppfatning foreligger ingen gode grunner som tilsier at kravet som fremgår av kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt, bør forstås annerledes enn kausalitetskravet fremgår etter avtaleloven § 33. Hensynet til harmoni mellom regelsettene bør i denne sammenheng tillegges betydelig vekt. Det er ikke

²¹ Stang: Innledning til formueretten. side 82

²² Arnholm: side 308

hensiktsmessig å operere med ulike krav. Prinsippene om opplysningsplikt anses å være sammenfallende. Dette gjelder også for vilkåret om kausalitet.

Videre forutsetter misligholdt opplysningsplikt forsømmelse hos realdebitor.

Vedkommende må således være å bebreide for ikke å ha gitt opplysninger. Det nevnes i denne sammenheng at med mindre det oppstilles et krav om årsakssammenheng, vil dette potensielt kunne innebære en skjerping av opplysningsplikten i den forstand at hvilke opplysninger realdebitor etter aktsomhetsnormen skulle ha gitt, vil være enhver opplysning som hadde utgjort et element i kreditors beslutningsgrunnlag. Dette såfremt kreditor kunne regne med å få de aktuelle opplysninger.

Kravet til innvirkning som fremgår etter ordlyden, må tillegges den forståelse at det kreves kausal sammenheng mellom den tilbakeholdte opplysning og avtalens inngåelse. Dette må gjelde selv om ordlyden til begrepet ”innvirket” etter min oppfatning i utgangspunktet gir anvisning på et annet og mindre krav enn årsakssammenheng.²³

3.3 Generell eller konkret tilnærming til kausalitetsspørsmålet

Kausalitet beror på psykologiske prosesser. Utgangspunktet for kausalitetsvurderingen er hvordan den individuelle løftegiver/kreditor ville ha forholdt seg under endrede forhold.²⁴ Ved avgjørelsen av spørsmålet må det således ses hen til et hypotetisk hendelsesforløp. Det sentrale spørsmål vil med denne bakgrunn være hvordan løftegiver/kreditor etter de konkrete omstendigheter ville ha opptrådt.

Imidlertid vil en konkret tilnærming i mange tilfeller være problematisk. Det kan således hevdes at kausalitetsspørsmålet bør generaliseres. På denne måte kan kausalitetsspørsmålet forenkles. Dette ved at problemstillingen er hvordan en alminnelig person hadde opptrådt i den aktuelle situasjon. En slik vurdering er enklere å foreta enn en vurdering av hvordan den individuelle løftegiver/kreditor hadde forholdt seg under endrede forhold. I denne retning uttaler Bergsåker: ”Det bør sees slik at avgjørelsen av om den manglende opplysningen har virket inn på avtalen, til en viss grad bør skje ut fra en vurdering av typetilfellet, og ikke nødvendigvis ut fra de

²³ Se punkt 4.2.3

konkrete omstendigheter i det enkelte tilfellet. Det avgjørende bør være om den manglende opplysning er av en slik art at den typisk vil være relevant for prisen ved kjøp av fast eiendom.”²⁵

Hensynet til at like saker bør behandles likt får også betydning. En individuell vurdering gir i liten grad plass for den objektivitet som bør bestemme avgjørelsen. Like saker bør behandles likt – uavhengig av forskjellene i den enkelte kontraktsparts psykiske utrustning.

Det kan videre hevdes at et konkret utgangspunkt i alle tilfeller vil måtte vurderes ut fra generelle kriterier. For det tilfellet at man spør hvorledes løftegiver/kreditor hadde opptrådt dersom han var gitt anledning til å uttale seg forut for avtaleinngåelsen, vil dette vanskelig kun bedømmes med utgangspunkt i hans subjektive forhold. Vurderingen må heller være hvordan en alminnelig person kunne forventes å ha opptrådt.

Tilnærmingen til kausalitetsspørsmålet, vil også få betydning i forhold til hvilke opplysninger løftegiver/kreditor kan regne med å få. Dersom en omstendighet etter en generell tilnærming ikke anses kausal, foreligger neppe grunnlag for å hevde at løftegiver/kreditor har hatt grunn til å regne med å få de aktuelle opplysninger. Hvorvidt en løftegiver/kreditor kunne regne med å få de aktuelle opplysninger, står sentralt i forhold til redelighetsvurderingen. Det kan neppe hevdes at grensen for redelighet er overtrådt dersom løftegiveren/kreditor, etter en generell vurdering, ikke har hatt grunn til å regne med å få opplysningene.

For det tilfellet at løftegivers/kreditors særegne forhold gjør at han legger vekt på forhold en alminnelig person ikke ville gjort, vil reelle hensyn kunne tilsi at det er han som må bære risikoen dersom han ikke har foretatt nærmere undersøkelser vedrørende disse forhold. I alle tilfeller kan i det minste løftemottager/realdebitor gjøres oppmerksom på at slike forhold blir vektlagt. Utgangspunktet etter norsk rett er som nevnt at hver av partene bærer risikoen for sine egne forventninger og forutsetninger.

²⁴ Se Sæbø side 337

Dersom kausalitet konstateres etter en generell vurdering, vil det i praksis være løftemottager/realdebitor som må sannsynliggjøre at kausalitet ikke foreligger. Denne tendens foreligger i rettspraksis.²⁶

Med bakgrunn i ovennevnte betraktninger bør, etter min oppfatning, kausalitetskravet gis en objektiv tilnærming.

3.4 Kausalitetskravets innhold

Kausalitet innebærer at det kreves årsakssammenheng mellom villfarelsen og avtalens inngåelse. Det må således være en forbindelse mellom de aktuelle omstendigheter og avtalens inngåelse.

Fra læren om årsakssammenheng som et alminnelig vilkår for erstatningsplikt, foretas vurderingen gjerne med utgangspunkt i den såkalte betingelseslære. Denne gir anvisning på at A er årsak til B, dersom A er en nødvendig forutsetning for B sin inntreden.²⁷

Anvendt på det avtale- og kontraktrettslige området, tilsier dette at vurderingen må være hvorvidt løftegiver/kreditor ville innlatt seg på den aktuelle avtale dersom han var brakt ut av sin villfarelse. Kravet til årsakssammenheng er således oppfylt dersom løftegiver/kreditor ikke ville inngått avtalen dersom han var brakt ut av sin villfarelse.

Årsakssammenheng vil etter omstendighetene også foreligge der hvor løftegiver/kreditor ville inngått avtalen, men til en annen pris eller andre vilkår. Dette må imidlertid bero på en vurdering av hvilket omfang de aktuelle endringer ville hatt. Hvis det kun er tale om små eller ubetydelige endringer, vil det ikke foreligge årsakssammenheng.

Sæbø uttaler i denne sammenheng: ”Det er ikke tilstrekkelig for å konstatere kausalitet at løftegiver har tatt eller ville tatt opplysningen til etterretning og eventuelt latt den

²⁵ Bergsåker: side 215

²⁶ Se Rt. 1916 side 390, Rt. 1927 side 1018, Rt. 1930 side 737 og Rt. 1940 side 263

²⁷ Jfr. Lødrup side 296 flg

inngå som ett av flere momenter til støtte for transaksjonsbeslutningen; opplysningen må være nødvendig for transaksjonsbeslutningen. (...) Det er imidlertid tilstrekkelig at opplysningen er avgjørende for løftegivers villighet til å kontrahere på de avtalte vilkår.

28

Samme oppfatning foreligger i svensk teori: ”Kravet på kausalitet innebær inte att om motparten erhållit upplysning, avtalen inte alls skulle ha träffats. Det er tilräckligt att avtalet i så fall skulle ha träffats på annorlunda vilkor, t ex en lägre köpeskilling eller högre självrisk.”²⁹

Grensen nedad må således trekkes mot tilfeller der omstendighetene kun utgjorde et element i løftegivers beslutningsgrunnlag, eller at pris eller vilkår kun ville vært endret i liten og ubetydelig grad. I slike tilfeller er det ikke årsakssammenheng mellom omstendighetene og avtalen.

²⁸ Sæbø: side 335. Se for øvrig Haaskjold side 263 hvor det uttales: ”Spørsmålet er hvorvidt kreditor ville ha innlatt seg på den aktuelle avtalen dersom han hadde fått de opplysninger han hadde krav på”. Bergsåker på side 191 er av samme oppfatning: ”Spørsmålet er altså om avtalen i det hele tatt ville blitt inngått hvis opplysningen var blitt gitt, om prisen i tilfelle ville ha blitt en annen eller om avtalen for øvrig ville ha fått et annet innhold”

²⁹ Hultmark: side 23

4 INNVIRKNINGSKRAVET ETTER KONTRAKTRETTLIGE LOVBESTEMMELSER OM OPPLYSNINGSRISIKO

4.1 Bakgrunn

Ved lov 14. juni 1974 ble § 45 a tilføyd kjøpsloven av 1907. Med dette kom for første gang i norsk rett en lovbestemmelse som fastslo kjøpers rettigheter overfor selger i de tilfeller uriktige vareopplysninger hadde innvirket på avtalen.

Om formålet fremheves i forarbeidene det økende krav til sannhet innen reklame og vareopplysning i forbrukerkjøp. Hensikten med tilføyelsen var å gi forbrukerkjøperen et direkte vern mot uriktige vareopplysninger.³⁰

Forut for tilføyelsen av bestemmelsen i § 45 a, forelå enkelte offentligrettslige bestemmelser som ga kjøperen et vern mot uriktige vareopplysninger. I denne sammenheng vises til lov 16. juni 1972 nr. 47 om kontroll med markedsføring og lov 24. mai 1968 om merking av forbruksvarer. Førstnevnte lov inneholdt imidlertid ingen privatrettslige bestemmelser. Den skulle søkes etterlevd gjennom Markedsrådet og Forbrukerombudsmannen sin virksomhet. Med hensyn til lov om merking av forbruksvarer, inneholdt denne heller ingen privatrettslige bestemmelser.

Til tross for at realdebitors opplysningsrisiko forut for kjøpsloven av 1907 § 45 a ikke var lovregulert, hadde rettspraksis gitt anvisning på et prinsipp. Imidlertid hadde prinsippet ikke på langt nær samme rekkevidde som lovbestemmelsen.³¹ Prinsippet hadde sin bakgrunn i Rt. 1959 side 581³², jfr Rt. 1924 side 91 og Rt. 1930 side 1462

³⁰ Ot.prp.nr 25 (1973-74) s 75

³¹ Hagstrøm, Viggo - Obligasjonsrett - side 67

³² Problemstillingen Høyesterett stod overfor var i hvilken grad feilaktige opplysninger om omsetningstall ville utgjøre mangel som videre ga rett til å kreve erstatning. Høyesterett påpekte at salgsoppgaven hadde tilsikret en omsetning på ca 150.000,- kroner siste år. Med dette grunnlag fant retten at det forelå mangel etter kjøpsloven 1907 § 42 andre ledd som måtte medføre erstatningsplikt.

Bestemmelsen i kjøpsloven av 1907 § 45 a, ble videreført i kjøpsloven av 1988 § 18, og supplerer kjøpsloven § 17 ved at den gir reglene om mangler tilsvarende anvendelse når tingen ikke svarer til opplysninger som er gitt om den. Tilsvarende bestemmelser foreligger i avhendingslova § 3-8, bustadoppføringslova § 26, håndverkertjenesteloven § 18, husll § 2-3 og forbrukerkjøpsloven § 16 litra c.

Disse regler medfører at uriktige opplysninger inngår i mangelsvurderingen, selv om opplysningene ikke formelt er gjort til en del av avtalen mellom partene.³³

Begrunnelsen for å oppstille en relativt vidtgående regel om opplysningsgivers risiko, ligger både i preventive og rent praktiske rimelighetshensyn: Opplysninger blir tillagt troverdighet og har konsekvenser for handlinger og valg på opplysningsmottagerens side. Dette vil opplysningsgiveren normalt måtte forstå, og kan innrette seg etter.³⁴

Det er videre opplysningsgiveren som er den nærmeste til kontrollere og påse at de opplysninger han gir er riktige og dekkende for de faktiske forhold. Ved at det oppstilles nærmest et objektivt ansvar for gitte opplysninger, vil dette i stor grad dekke tilfeller av skjult culpa. Dette i form av opplysningsgiverens manglende påpasselighet og aktpågivenhet.

Med lovbestemmelsen i kjøpsloven 1907 § 45 a, ble oppstilt et innvirkningskrav. Kravet oppstiller et vilkår om at den aktuelle opplysning ”kan antas å ha innvirket på kjøpet”. Om bakgrunnen for innvirkningskravet uttaler forarbeidene³⁵: ”Det er jo i de tilfelle hvor kjøperen har kjøpt gjenstanden, eller iallfall til den pris som er betalt, i tillitt til opplysningen, at man vil komme kjøperen til hjelp. Dersom kjøperen ville ha kjøpt gjenstanden selv om han hadde visst at opplysningen var uriktig, er det ingen grunn til at han skal kunne gjøre mangelsbeføyelser gjeldende overfor selgeren.”

I utgangspunktet vil realdebitor ha risikoen dersom ytelsen ikke svarer til hva som er avtalt. Innvirkningskravet begrenser således realdebitors risiko i flere retninger. For det første må opplysningene være kommet til kreditors kunnskap før bindende avtale er

³³ Krüger: Norsk kjøpsrett side 119

³⁴ Krüger: Alminnelig kontraktsrett side 269

³⁵ Ot.prp.nr 25 (1973 – 74) side 76

kommet i stand. Det uttales i forarbeidene i tilknytning til kjøpsloven 1988 § 18 som følger: ”Bestemmelsen inneholder ikke direkte noe krav til tidspunktet for opplysningene. Men siden det er et vilkår at de kan antas å ha innvirket på kjøpet, vil det i praksis bare være tale om opplysninger som er gitt før eller ved inngåelsen av kjøpet”³⁶

For det andre må opplysningene gjelde forhold som kreditor kan ha lagt vekt på da han forpliktet seg. I denne sammenheng er det nødvendig å trekke en grense mot opplysninger som fremstår som forbeholdne. Illustrerende er dommen inntatt i Rt. 1935 side 1195. I forbindelse med salget av en presse til fremstilling av hvalolje, hadde selgeren i spesifikasjonene angitt forsøksresultater. Høyesterett kom til at dette ikke medførte at selgeren hadde kommet med et rettslig bindende utsagn hva angår at pressens yteevne for den enkelte kjøper skulle tilsvare forsøksresultatene.

Videre må trekkes en grense mot generelle og vage utsagn, samt overdrivelser i form av lovprisinger. I denne sammenheng uttalte Høyesterett i dommen inntatt i Rt. 1930 side 799 at en selgers beskrivelse av sin ull som ”riktig fin”, ikke var ”berettiget at legge synderlig vekt på”.

At kreditor må ha lagt vekt på de aktuelle opplysninger på avtaletidspunktet, innebærer også at det kun er opplysninger som har hatt betydning for kreditor på avtaleinngåelsestidspunktet, som realdebitor svarer for. Et illustrerende eksempel er at en villaeier kjøper maling for å male innendørs vegger. Han har beregnet hvilken mengde maling som går med til de innvendige vegger. Når de innvendige vegger er ferdigmalt, gjenstår likevel en mengde maling. Av malingspannene fremgår at malingen egner seg like godt inne som ute. Villaeieren benytter derfor malingen til å male sitt utvendige gjerde. Imidlertid viser det seg at malingen ikke holder mål som utvendig maling. Gjerdet må males om, og villaeieren krever pengene tilbake. I denne sammenheng har opplysningen om at malingen egner seg utendørs, ikke hatt innvirkning på villaeierens beslutning om å kjøpe malingen. Den feilaktige opplysning kan således ikke gjøres gjeldende som mangel.³⁷

³⁶ Ot.prp.nr. 80 (1986-87) side 60

Innvirkningskravet foreligger likevel ikke for å begrense realdebitors ansvar i forhold til opplysninger han overhodet ikke skjønnte kunne påvirke kreditor. Formålet er å sikre at kreditor faktisk har blitt påvirket, men at det gis en lettelse i bevisbyrden for påvirkning. Dette med den bakgrunn at kreditor i de fleste tilfeller vanskelig kan bevise hva som påvirket ham.³⁸

4.2 Det nærmere innhold av innvirkningskravet.

4.2.1 Problemstilling

Formuleringen ”kan antas å ha innvirket på kjøpet” inneholder en bevisregel og et materielt vilkår. Hva angår bevisregelen, ”kan antas”, må det vurderes hvilket sannsynlighetskrav denne gir anvisning på. I denne sammenheng må også vurderes hvilken betydning bevisregelen skal få ved vurderingen av det materielle vilkår.

Problemstillingen i forhold til det materielle vilkår, er hvilken grad av innflytelse den feilaktige opplysning må ha hatt for at den skal anses å ha innvirket.

4.2.2 Bevisregelen – ”kan antas”

Begrepet ”kan antas” indikerer at det stilles små krav til sannsynlighet. Med bevisregelen åpnes for at retten, selv om det ikke er godtgjort, kan konstatere at opplysningen har innvirket.

Imidlertid foreligger veiledning i forbindelse med en lovendring av den tidligere lov om verdipapirhandel av 14. juni 1985 nr. 61 § 6.³⁹ I forarbeidene til endringsloven uttalelser hva angår forståelsen av begrepet ”kan antas”. Bestemmelsen i lovens § 6 regulerte transaksjonsforbud i tilknytning til innsidehandel. Forut for lovendringen av 1991 ble det oppstilt som vilkår for transaksjonsforbud at innsideinformasjonen ”kan antas å påvirke verdipapirkursen vesentlig”.

³⁷ Om eksempelet se Lehrberg side 190

³⁸ Jfr Håstad side 78

Det må likevel vurderes hvorvidt tolkningen av "kan antas" hva angår transaksjonsforbud, er relevant i forhold til kontraktrettslige lovbestemmelser med tilsvarende uttrykk. Med "kan antas" siktes til hvilket sannsynlighetskrav som oppstilles i forhold til det påfølgende vilkår. Et vilkår om vesentlig kurspåvirkning vil være noe annet enn et vilkår om innvirkning på en avtale. Likevel slik at den forståelse som tillegges "kan antas" i tilknytning til verdipapirhandelloven 1985 § 6, vil være et moment for forståelsen av "kan antas" i kontraktrettslig lovgivning. Tolkningen vil således være relevant, men med begrenset vekt.

Av forarbeidene til endringslov av 1991 fremgår at uttrykket "kan antas" foreslås endret til det mer objektive "fremstår som egnet".⁴⁰ Bakgrunnen var at uttrykket "kan antas" ble tolket som "mulig". Samtidig var oppfatningen at det ikke var et krav om absolutt visshet om virkningen på kursen. Dette med den følge at kun de tilfeller hvor det kunne konstateres at innsideinformasjonen umulig kunne ha virket kurspåvirkende, ble unntatt fra transaksjonsforbud.

Samme oppfatning vil kunne gjøres gjeldende i forhold til sannsynlighetskravet for innvirkning. Formuleringen "kan antas" vil kunne henvise til en vurdering av hvorvidt det er kun er mulig at innvirkning foreligger. I de tilfeller retten finner det godtgjort at opplysningen ikke har innvirket, men ikke anser det umulig at innvirkning foreligger, vil den etter omstendighetene kunne gi kjøper medhold i at det foreligger mangel. Dersom det i tillegg legges til grunn at forståelsen av begrepet "innvirket" gir anvisning på noe annet og mindre enn årsakssammenheng, vil et svakt sannsynlighetskrav virke meget byrdefullt for selger. Ved tolkningen av "innvirket" bør det således sees hen til sannsynlighetskravet etter bestemmelsen.

Det foreligger således reelle hensyn som tilsier at begrepet "kan antas" ikke bør tolkes ordrett. Etter min oppfatning bør "kan antas" tillegges den forståelse at spørsmålet er hvorvidt opplysningen er egnet til å innvirke på kjøpet. Dette innebærer indirekte at det også gis anvisning på en objektiv tilnærming til innvirkningsspørsmålet. Det er også

³⁹ Loven er opphevet, og erstattet av lov av 19. juni 1997 nr. 79 (verdipapirhandelloven)

⁴⁰ Jfr Ot.prp.nr. 72 (1990-91) side 28. Se for øvrig Sæbø: side 165

denne forståelse Høyesterett, etter min oppfatning, gir anvisning på i dommen inntatt i Rt. 2003 side 612.⁴¹

4.2.3 Materielle vilkår – ”innvirket”

Problemstillingen under dette punkt er hvilken forståelse som skal tillegges innvirkningskravet.

Det er ikke innlysende hvordan innvirkningskravet skal forstås. Kravet om at de aktuelle opplysninger har innvirket er tvetydig.⁴² Innvirkningskravet kan underlegges tre tolkningsalternativer.⁴³ For det første kan kravet forstås slik at opplysningen var en forutsetning for hele avtalen, slik at avtale ikke ville blitt inngått dersom korrekt informasjon var gitt. Dette gir anvisning på kausalitet i sin rene form, og kan således beskrives som kausalitetsalternativet.

For det andre vil kravet kunne forstås slik at avtalen ville blitt inngått på endrede vilkår dersom korrekt opplysning hadde vært gitt. Etter dette alternativ gis anvisning på en mer nyansert vurdering. Likevel slik at dette alternativ også kan oppfylle et krav om årsakssammenheng mellom den uriktige opplysning og avtalens inngåelse. Dette såfremt avtalens innhold i tilstrekkelig grad er preget av den uriktige opplysning. Dette kan beskrives som et proporsjonalitetsalternativ.

Endelig kan det oppfattes slik at opplysningen var et viktig element i beslutningsgrunnlaget for å inngå avtalen, uten et krav til konkret årsakssammenheng. Her er kravet at kreditor har registrert opplysningen og tillagt den betydning. Heretter beskrevet som vurderingsalternativet.

Etter min oppfatning gir en språklig forståelse av begrepet ”innvirket” anvisning på noe annet og mindre enn årsakssammenheng. Det at en opplysning har innvirket må antas å være noe annet enn at opplysningen har vært årsak til avtalens inngåelse. Med et krav om innvirkning bør forstås at opplysningen har inngått som element. Med kausalitet må forstås at opplysningen har vært årsak til avtalen. Den språklige forståelse av begrepet

⁴¹ Dommen er gjennomgått nedenfor under pkt 4.2.3. Høyesterett benytter i avsnitt 42 formuleringen ”er egnet”.

⁴² Jfr Krüger Norsk Kjøpsrett side 150

”innvirket” tilsier etter min oppfatning at det i forhold til kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsrisiko, ikke bør oppstilles et kausalitetskrav.

Forarbeidene til kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsrisiko, peker imidlertid i retning av at det skal oppstilles et krav om årsakssammenheng.

I forarbeidene til endringslov av 14. juni 1974 nr. 36 som tilføyde § 45 a til kjøpsloven av 1907 fremgår: ”Forbrukerrådet mener det er noe tvilsomt om det bør være et vilkår for anvendelse av bestemmelsen at opplysningen kan antas å ha innvirket på kjøpet. Rådet hevder at det eventuelt bør være tilstrekkelig at opplysningen er egnet til å virke motiverende for kjøperen. ... Etter departementets mening bør det oppstilles et krav om årsakssammenheng mellom opplysningen og kjøpet, det er ingen grunn til å gi kjøperen misligholdsbeføyelser dersom eventuelle uriktige opplysninger om salgsgjenstanden ikke har hatt noen betydning for kjøperens inngåelse av kjøpsavtalen.”⁴⁴

Med denne uttalelse gis anvisning på et krav om årsakssammenheng mellom den feilaktige opplysning og avtalens inngåelse. Det oppstilles således et kausalitetskrav. Uttalelsen synes fremkommet under den oppfatning at det foruten et krav om årsakssammenheng, kun er ubetydelige opplysninger som antas ikke å ha innvirket. Oppfatningen var at dette ville innebære et for svakt krav til innvirkning.

Et krav om årsakssammenheng fremholdes også av forarbeidene til annen kontraktrettslig lovgivning med tilsvarende bestemmelse som kjøpsloven § 18. Av forarbeidene til avhendingsloven § 3-8 fremgår: ”Det er her rett nok ikkje berre spørsmål om avtale elles i det heile tatt ville kome i stand, men også om ho i så fall ville fått eit anna innhald, herunder om kjøparen ville vore villig til å gi same pris”⁴⁵

Forarbeidene til husleieloven § 2-3 går i samme retning: ”Er det grunn til å tro at leieren overhodet ikke ville inngått avtalen dersom det rette forhold hadde vært kjent for ham, har opplysningssvikten virket inn. Det samme gjelder dersom opplysningssvikten satt sitt preg på avtalevilkårene – på den måten at disse ville vært annerledes om det rette

⁴³ Om tolkningsalternativene se Krüger Norsk Kontraktsrett side 266, jfr for øvrig Rt. 2003 side 612

⁴⁴ Ot.prp.nr. 25 (1973-74) side 38

⁴⁵ Ot.prp.nr. 66 (1990-91) side 90

forhold hadde vært kjent”. Imidlertid uttaler forarbeidene også: ”Det kan heller ikke utelukkes at de uriktige opplysninger har virket inn selv om det er mest sannsynlig at avtalen ville kommet i stand på de samme vilkår også om det rette forhold hadde vært kjent.”⁴⁶ Denne uttalelse indikerer at årsakssammenheng ikke nødvendigvis oppstilles som et vilkår for å konstatere innvirkning.

Uttalelser i denne retning foreligger i teorien. Krüger uttaler i tilknytning til kjøpsloven 1988 § 18 som følger: ”Det kan neppe kreves at opplysningene skal ha vært kausale i den forstand at kjøpet ikke ville ha funnet sted dersom det rette forhold hadde vært kjent. Etter min mening kan det ikke en gang være et krav at pris eller vilkår er beviselig påvirket av opplysningene. For en almindelig vurdering må det være nok at kjøperen må antas å ha lagt vekt på opplysningene i sin motivering for å slutte avtalen”

47

Samme oppfatning foreligger etter svensk teori. Ramberg uttaler: ”Köparen behöver inte visa at avvikelsen är sådan att han inte skulle ha inngått köpet på oförändrade villkor om han vetat om det rätta förhållandet”.⁴⁸

Mens den norske og svenske bestemmelse oppstiller et krav om at opplysningen har innvirket på kjøpet, er kravet etter den danske kjøpslov § 76 at opplysningen kan antas å ha hatt betydning for kjøperens bedømming av varen. Etter den danske bestemmelse oppstilles således ikke et krav om årsakssammenheng. Det sentrale er at kjøperen ikke kan påberope opplysninger som åpenbart var irrelevant for han ved kjøpet.⁴⁹ Etter kjøpslovsutvalgets forslag til forbrukerkjøpsregler fra 1972 var det forutsatt at opplysninger skulle lede mangels ansvar når kjøpet var skjedd i tillitt til selgerens opplysninger.⁵⁰ Når den gang kjøpsloven av 1907 § 45 a ble gitt en annen formulering, kommenteres dette ikke nærmere i proposisjonen.

Tatt i betraktning at kjøpsloven § 19 om selgers opplysningsplikt, ordlydsmessig har samme innvirkningskrav som det som fremgår etter kjøpsloven § 18, vil jeg for ordens

⁴⁶ Ot.prp.nr. 82 (1997-98) side 155

⁴⁷ Krüger, Kai Norsk Kjøpsrett side 150

⁴⁸ Se Ramberg side 279

⁴⁹ NU 1984:5 side 230

⁵⁰ Se Ot.prp.nr. 25 (1973-74) side 75

skyld vurdere hvorvidt dette indikerer at det også etter kjøpsloven § 18 må legges til grunn et kausalitetskrav. Etter min oppfatning foreligger ingen hensyn som tilsier at det i forhold til feilaktige opplysninger, bør oppstilles samme krav som ved tilbakeholdte opplysninger. Plikten til å gi opplysninger, og ansvaret for gitte opplysninger, er så vidt forskjellige at dette i seg selv tilsier at det ikke uten videre kan hevdes at innvirkningskravet er det samme. Etter reglene om opplysningsplikt er det sentrale hvorvidt selgeren er noe å bebreide for ikke å ha gitt opplysninger. I forhold til reglene om selgers ansvar for gitte opplysninger, er det ikke spørsmål om utvist skyld hos selger. Det sentrale er hvorvidt opplysningen er feilaktig, og hvilken innflytelse dette har hatt på kjøpers villighet til å kontrahere. Som forarbeidene i tilknytning til kjøpsloven § 18 uttaler:” Det er ikke noe vilkår etter bestemmelsen at selgeren har handlet uaktsomt eller mot bedre vitende. Selv om selgeren ikke var klar over at opplysningene var uriktige, vil det kunne bli å anse som mangel at tingen ikke svarer til disse.”⁵¹

Det kan således konstateres at kildene trekker i ulike retninger hva angår spørsmålet om hvorvidt det skal oppstilles et krav om årsakssammenheng. Det foreligger imidlertid flere hensyn som kan anføres til støtte for at innvirkningskravet ikke bør innebære et krav om årsakssammenheng.

For det tilfellet at kjøperen syntes han har gjort et så godt kjøp at han ville ha betalt mer hvis selgeren hadde forlangt det, blir situasjonen at mangelinnsigelsen ved et vilkår om kausalitet ikke fører frem. Dette har sammenheng med at kjøperen i disse tilfeller etter omstendighetene ville ha inngått kjøpet selv om han hadde fått riktige opplysninger. Kausalitetskravet er således ikke oppfylt. Dette tatt i betraktning fratras kjøperens rettslige beskyttelse hva angår forventningen om et godt kjøp.⁵²

Det er kjøpers forventning om varen, opplysningsrisikoreglene søker å imøtekomme. Dersom kjøperen har blitt forespeilet kvaliteter ved ytelsen, bør det ikke oppstilles et krav om at disse må være utslagsgivende for kjøperens villighet til å kontrahere på de avtalte vilkår for at de skal komme i betraktning. Dette vil begrense selgers ansvar i for

⁵¹ Ot.prp.nr. 80 (1986-87) side 61

⁵² Jfr. Tidsskrift for Forretningsjus nr. 2 1996 side 7. Forfatteren uttaler at det etter gjeldende rett foreligger et kausalitetskrav. Imidlertid uttales de lege ferenda at det ikke bør oppstilles et kausalitetskrav.

stor grad. De beste grunner taler for å ikke stille strenge krav om innvirkning når det er på det rene at opplysningen inngår i det som er forespeilet kjøperen.⁵³ I utgangspunktet er selger ansvarlig såfremt det foreligger avvik fra avtalt ytelse. Innvirkningskravet vil i så måte begrense selgers ansvar til kun å gjelde forhold som har innvirket på kjøperens beslutning. Med denne bakgrunn bør det utvises varsomhet ved anvendelsen av denne begrensning.

Innvirkningskravet bør med denne bakgrunn, etter min oppfatning, forstås som et vilkår om at kjøperen hadde vurdert kjøpet annerledes dersom han hadde fått riktig informasjon. Ikke nødvendigvis at kjøperen hadde handlet annerledes.

Hvordan innvirkningskravet skal forstås var gjenstand for behandling i dommen inntatt i Rt. 2003 side 612. Saken omhandlet feilaktig opplyst areal i forbindelse med avhending av fast eiendom. Høyesterett har etter min oppfatning kommet frem til en mellomløsning.

Spørsmålet for Høyesterett var hvorvidt et arealavvik på 8,9 prosent utgjorde mangel. Høyesterett kom til at det forelå mangel etter avhendingslova § 3-8, og uttaler i avsnitt 36 som følger: "Både i prosent og i areal er det etter min mening klart at dette representerer et avvik av en størrelse som gjør at leiligheten har en mangel."

Den videre problemstilling var i hvilken grad et slikt avvik ville ha innvirket på avtalen. Høyesterett kommer til at årsakssammenheng i det aktuelle tilfellet foreligger.⁵⁴ Mangelen har således innvirket på avtalen. Det fremgår imidlertid ikke uttrykkelig av dommen at det oppstilles et krav om årsakssammenheng. Høyesterett uttaler riktignok i avsnitt 40 at lovens ordlyd og forarbeider nokså klart taler for et krav om årsakssammenheng. Det vises i denne sammenheng til Ot.prp.nr 25 (1973-74) side 38.⁵⁵

⁵³ Se Krüger Norsk Kontraktsrett side 267

⁵⁴ Se dommens avsnitt 44: "Dersom først arealavviket, slik som det er i vår sak, er tilstrekkelig vesentlig til å utgjøre mangel etter § 3-8 første ledd, kan det etter min mening vanskelig tenkes at den tilhørende økning i pris pr. kvadratmeter ikke også vil være motiverende for en kjøper. Med mindre det da foreligger helt spesielle subjektive momenter i motsatt retning, vil kravet til årsakssammenheng være tilfredsstillt"

⁵⁵ Gjengitt ovenfor på side 27

Selv om avgjørelsen kan hevdes å indikere at det oppstilles et krav om årsakssammenheng, medfører fremgangsmåten Høyesterett benytter for å vurdere innvirkningsspørsmålet at det reelt ikke oppstilles et krav om årsakssammenheng.

Høyesterett gir anvisning på at innvirkningsspørsmålet skal bedømmes objektivt. Denne problemstilling er berørt i forarbeidene til kjøpsloven 1907 § 45 a. Uttalelsen fra forarbeidene er gjengitt i dommen, og det fremgår som følger: ”Hvorvidt det er enklere å vurdere om opplysningen generelt sett er egnet til å virke kjøpsmotiverende enn om den kan antas å ha gjort det i det konkrete tilfellet, kan vel være noe tvilsomt. Og dersom opplysningen anses å være egnet til å virke kjøpsmotiverende, vil det trolig være presumpsjon for at den også har vært det for den aktuelle kjøperen, med mindre det foreligger særskilte holdepunkter for å anta noe annet. Utvalget hevder for øvrig at det neppe kan stilles for strenge krav til bevis for at opplysningen har innvirket på kjøpet. På den annen side kan det være på det rene at opplysningen ikke har spilt noen rolle for kjøperen, selv om den ellers må sies å være egnet til å stimulere til kjøp. Kjøperen har for eksempel visst at opplysningen ikke var riktig, men likevel funnet at gjenstanden var tjenlig for ham.”⁵⁶

Etter dette uttaler Høyesterett i avsnitt 42: ”...dersom en opplysning er egnet til å virke kjøpsmotiverende, vil det trolig være en presumpsjon for at den også har vært det for den aktuelle kjøperen”. Det gis altså anvisning på at vurderingen i utgangspunktet skal objektiviseres. Vurderingstemaet blir således om en opplysning generelt sett må antas egnet til å motivere.

Høyesterett legger dernest til grunn at det er selger som har bevisbyrden for at avtalen ville vært inngått på samme vilkår med korrekt informasjon. Med denne bakgrunn vil det normalt være avgjørende at kjøpere generelt tillegger et bestemt forhold vekt i kjøpsbeslutningen. Dette har sammenheng med at med mindre helt konkrete omstendigheter foreligger, vil selgeren ikke ha oppfylt sin bevisbyrde med hensyn til å vise at salget hadde funnet sted på samme vilkår også dersom korrekte opplysninger var blitt gitt.⁵⁷

⁵⁶ Ot prp nr 25 (1973-74) side 38

Høyesterett synes her å ha gitt anvisning på en mellomløsning. Med mindre selgeren kan føre bevis for at kjøperen ville ha inngått avtalen på samme vilkår, er det tilstrekkelig at kjøperen etter en generell vurdering har lagt vekt på opplysningen i sitt beslutningsgrunnlag. Det oppstilles i prinsippet et krav om årsakssammenheng, men i og med at det er selger som har bevisbyrden for at årsakssammenheng ikke foreligger, vil det i realiteten være tilstrekkelig at kjøperen hadde vurdert kjøpet annerledes. Selgeren går fri fra opplysningsansvaret kun dersom det foreligger helt konkrete omstendigheter som beviselig innebærer at kjøperen hadde inngått kjøpet på samme vilkår.

Avgjørelsen gir etter min oppfatning uttrykk for en avveining av to motstridende hensyn. For det tilfellet at innvirkningskravet ikke innebærer et krav om årsakssammenheng, og tatt i betraktning det sannsynlighetskravet for innvirkning – ”kan antas” – vil dette kunne medføre en uforholdsmessig byrde for selger.

På den annen side taler gode grunner for at innvirkningskravet, i forhold til kjøper, ville vært tolket for strengt dersom årsakssammenheng ble oppstilt som vilkår.

Etter ovennevnte fremgangsmåte er disse hensyn ivaretatt ved at med mindre selgeren godtgjør at årsakssammenheng ikke foreligger, vil det være tilstrekkelig at kjøperen kun har vurdert kjøpet annerledes.

Avslutningsvis bemerkes at en tilsvarende løsning foreligger etter EU Forbrukerkjøps direktiv utkast 1998 art 3.2. Regelen er skrevet som en bevisbyrderegulering i kjøperens favør. Selger går fri fra ansvar hvis han: ”...shows that the decision to buy the goods could not have been influenced by the statement”.

⁵⁷ Rt. 2003 side 612 avsnitt 42

5 Konklusjon

Vilkåret som fremgår av nyere kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt, ”kan antas å ha innvirket”, må forstås som et kausalitetskrav. Selv om vilkåret kan hevdes å gi anvisning på et annet krav enn kausalitet, tar verken forarbeider eller praksis entydig stilling til hvordan kravet skal forstås. Konklusjonen er således fremkommet med bakgrunn i kausalitetskravet som fremgår etter avtaleloven § 33. Tatt i betraktning at regelsettene for øvrig anses sammenfallende, tilsier hensynet til harmoni at det også etter kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsplikt oppstilles et kausalitetskrav.

Hva angår kontraktrettslige lovbestemmelser om opplysningsrisiko, må innvirkningskravet forstås slik at det i utgangspunktet er tilstrekkelig opplysningen har inngått som et element i kjøperens beslutningsgrunnlag. Dette gjelder imidlertid såfremt realdebitor ikke makter å bevise at årsakssammenheng ikke foreligger. Konklusjonen er hovedsakelig basert på Høyesteretts argumentasjon i dommen inntatt i Rt. 2003 side 612.

Konklusjonen i denne avhandling kan indikere at det foreligger behov for en endring av begrepet ”innvirket” hva angår lovbestemmelser om opplysningsplikt. I forhold til reglene om opplysningsrisiko er begrepet ”innvirket” for så vidt passende for det reelle innhold. Imidlertid foreligger etter min oppfatning et behov nærmere avklaring hva angår forståelsen av bevisregelen ”kan antas”.

6 Litteraturliste

Litteratur

Arnholm, C.J. Alminnelig privatrett. Oslo 1949

Bergsåker, Trygve. Kjøp av fast eiendom med kommentarer til avhendingsloven. Oslo

Eriksrud, Sven. Kontraktrettslige spørsmål ved overdragelse av virksomhet. I, Forretningsjuss nr. 2 1996.

Hagstrøm, Viggo. Obligasjonsrett. Oslo 2003

Hov, Jo. Avtaleslutning og ugyldighet. Oslo 1998

Hov, Jo. Avtalebrudd og partsskifte. Oslo 1997

Hultmark, Christina. Opplysningsplikt. Stockholm 1999

Håstad, Torgny. Den nya köprätten. 3.uppl. Uppsala 1993

Haaskjold, Erlend. Kontraktsforpliktelse. Oslo 2002

Krüger, Kai. Norsk Kontraktsrett. Bergen 1989

Krüger, Kai. Norsk Kjøpsrett 4.utg. Bergen 1999

Lehrberg, Bert. Förutsättningsläran. Uppsala 1989

Lødrup, Peter. Lærebok i erstatningsrett. 4. utg. Oslo 1999

Ramberg, Jan. Köplagen. Stockholm 1995

Stang, Fredrik. Innledning til formueretten. 3. utg. Oslo 1935

Stang, Fredrik. Avtaleloven § 33; dens innhold og dens forhold til forutsetningslæren. I, TfR 1930 side 51

Sæbø, Rune. Innsidehandel med verdipapir. Bergen 1995

Woxholt, Geir. Avtaleslutning, ugyldighet og tolkning. 4.utg. Oslo 2001

Lover

Lov om kjøp (kjøpsloven) av 13. mai 1988 nr. 27

§ 17

§ 18

§ 19

Lov om avhending av fast eigedom (avhendingsloven) av 3. juli 1992 nr. 93

§ 3-7

§ 3-8

Lov om håndverkertjenester m.m for forbrukere (håndverkertjenesteloven) av 16. juni 1989 nr. 63

§ 18

§ 19

Lov om avtalar med forbrukar om oppføring av ny bustad m.m (bustadoppføringslova) av 13. juni 1997 nr. 43

§ 26

§ 27

Lov om husleieavtaler (husleieloven) av 26. mars 1999 nr. 17

§ 2-2

§ 2-3

Lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) av 21. juni 2002 nr 34.

§ 16

Lov om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige viljeserklæringer (avtaleloven) av 31. mai 1918 nr. 4.

§ 33

Lov om verdipapirhandel (verdipapirhandelsloven) av 14. juni 1985 nr. 61 (Opphevet)

§ 6

Utenlandske lover

Danmark: Lov nr. 102 af 6. april 1906 (Købeloven)

Sverige: Köplag (1990:931)

Forarbeider

Ot.prp.nr. 25 (1973-74) om lov om endringer i kjøpsloven 24. mai 1907 nr.2 særlig med sikte på forbrukervern.

Ot.prp.nr. 80 (1986-87) om kjøpslov

Ot.prp.nr. 29 (1988-89) om lov om håndverkertjenester m.m. for forbruker

Ot.prp.nr. 66 (1990-91) om lov om avhending av fast eigedom

Ot.prp.nr. 72 (1990-91) om endringer til verdipapirhandelsloven av 1985

Ot.prp.nr. 44 (2001-2002) om forbrukerkjøpslov

NU 1984:5 Nordiska köplager

Rettspraksis

Rt. 1916 side 390

Rt. 1924 side 91

Rt. 1927 side 1018

Rt. 1928 side 429

Rt. 1930 side 737

Rt. 1930 side 799

Rt. 1930 side 1462

Rt. 1935 side 1079

Rt. 1935 side 1195

Rt. 1940 side 263

Rt. 1959 side 581

Rt. 1984 side 28

Rt. 1995 side 1460

Rt. 1998 side 1510

Rt. 1999 side 408

Rt. 2003 side 612

NJA 1938 side 318 SH

